

Верховний
Суд

БАНКРУТСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

СЕРГІЙ ЖУКОВ

д.ю.н., суддя-спікер КАСАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ
у складі Верховного Суду

WAR NEVER CHANGES

БАНКРУТСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ ЗМІНЮЄТЬСЯ.

Наприклад, очікує на друге читання у Верховній Раді України проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства» (номер документа 4409).

Суть вказаного законопроекту полягає в тому, що він є малою реформою процедур банкрутства та неплатоспроможності, що дозволить ліквідувати білі плями та помилки КЗпБ та позитивно вплинути на розвиток процедур банкрутства та неплатоспроможності.

Однією з таких плям, яку пропонується вказаним документом усунути є те, що пропонується уточнити значення такого терміну як “автоматизована система “Банкрутство та неплатоспроможність” та введення таких термінів як “реальний конфлікт інтересів” та “потенційний конфлікт інтересів” та інші.

Також є проект Закону про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану (номер документа 7442), який очікує на друге читання у Верховній Раді України, яким законодавець намагається спростити процедури банкрутства та неплатоспроможності в умовах воєнного стану . Також має позитивно вплинути на економіку країни і дозволити покращити процедури банкрутства та неплатоспроможності.

Нещодавно був зареєстрований у Верховній Раді проект Закону про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо недопущення зловживань у сфері банкрутства на період воєнного стану (номер документа 8231).

Наведений проект вводить заборону на відкриття проваджень у справах про банкрутство за ініціативою кредиторів та зупинення проваджень відкритих після 24.02.2022. Це спроба штучно втрутитись в існуючі господарські відносини і створити привілеї щодо розрахунків по боргах для певних боржників. Призведе до суттєвих економічних втрат в Україні і заблокує нормальний господарський обіг.

Маю надію, що законопроект (номер документа 8231) так і не буде включений до порядку денного Верховної Ради України, оскільки він по суті **поставить на паузу реалізацію багатьох напрацювань і досягнень, що стали можливі завдяки послідовній практиці Верховного Суду у справах про банкрутство з якими я пропоную далі ознайомитися.**

Усунення Верховним Судом «білої плями» щодо сплати судового збору за подання заяви до господарського суду у провадженні якого перебуває справа про банкрутство про покладення субсидіарної відповідальності за боргами боржника на третіх осіб.

Постанова Верховного Суду від 20.10.2022 по справі № 911/3554/17 (911/401/21)

Інститут покладення субсидіарної відповідальності за боргами боржника на третіх осіб був у законодавстві про банкрутство значний час (зокрема відповідна норма була присутня в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в редакції, яка стала чинною з 18.01.2013 року), але тільки з 2018 року почав знаходити свою практичну реалізацію завдяки послідовній практиці Верховного Суду.

Суть вказаного інституту полягає в тому, що коли особи, які приймали рішення щодо управління боржником – юридичною особою суб'єктом господарювання з прямим умислом та всупереч господарській цілі такого суб'єкта ухвалювали рішення, які призвели до банкрутства, несуть на рівні з боржником додаткову субсидіарну відповідальність.

Постанова Верховного Суду від 20.10.2022 по справі № 911/3554/17 (911/401/21) ухвалена судовою палатою для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду.

Підставою для передачі справи на розгляд палати для розгляду справ про банкрутство стало існування різних підходів стосовно визначення розміру сплати судового збору за подання до господарського суду заяви (ліквідатора) про покладення субсидіарної відповідальності на третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства.

Верховний Суд в тексті наведеної постанови навів висновок про застосування норм права, суть якого полягає у тому, що заява ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на особу винну у доведенні до банкрутства боржника розглядається за правилами ГПК України у межах справи про банкрутство в порядку визначеному ст. 7 КУзПБ і судовим збором не оплачується, оскільки таку оплату не передбачено Законом України "Про судовий збір".

Даний кейс є свідченням того, що не тільки Верховна Рада України намагається усунути «білі плями» у справах про банкрутство, а й Верховний Суд за допомогою висновків про застосування норм права допомагає правникам зорієнтуватися в тому, що наприклад що заява ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на особу винну у доведенні до банкрутства боржника судовим збором не оплачується.

Вирішення Верховним Судом ситуації, коли у справі про банкрутство фізичної особи відсутні заяви конкурсних кредиторів з грошовими вимогами до боржника

Постанова Верховного Суду від 05.10.2022 по справі № 921/39/21

Банкрутство фізичних осіб було присутнє в законодавстві України і до введення в дію положень Кодексу України з процедур банкрутства, зокрема приписи Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в редакції, яка стала чинною з **18.01.2013** року передбачали особливості банкрутства **фізичних осіб – підприємців**.

Кодекс України з процедур банкрутства був введений в дію 21.10.2019 і саме з моменту введення в дію наведеного Кодексу стало можливим банкрутство фізичних осіб не тільки підприємців, а і звичайних громадян України.

Підставою для передачі справи на розгляд палати для розгляду справ про банкрутство стала необхідність вирішення питання щодо можливості та підстав закриття провадження у таких справах у попередньому засіданні господарського суду, з огляду на не подання кредиторами заяв з грошовими вимогами до боржника у визначений законом строк після відкриття такого провадження та за умов наявності у боржника зобов'язань, забезпечених заставою його майна.

Судова палата для розгляду справ про банкрутство вирішила вищезазначену проблему надавши **ВИСНОВОК ПРО ЗАСТОСУВАННЯ** Кодексу України з процедур банкрутства зазначивши, що якщо після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи конкурсними кредиторами не подано у визначений законом строк заяв з грошовими вимогами до боржника, господарський суд за результатами попереднього засідання постановляє ухвалу, якою:

- 1) керуючись принципом судового контролю у справах про банкрутство та з урахуванням ролі арбітражного керуючого у цій категорії справ зобов'язує керуючого реструктуризацією боргів боржника письмово повідомити кредиторів (зазначених боржником у заяві про відкриття провадження у справі) щодо правових наслідків неподання ними у порушення вимог частини першої статті 45КУзПБ заяв з грошовими вимогами до боржника;
- 2) призначає судові засідання для вирішення питання про перехід до наступної судової процедури (процедури погашення боргів) чи про закриття провадження у справі.

Встановлення Верховним Судом рамок дослідження заяви щодо неплатоспроможності боржника, який є фізичною особою, з метою забезпечення сталості судової практики та об'єктивності господарського суду у провадженні якого перебуває справа про банкрутство

Постанова Верховного Суду від 02.06.2022 по справі № 917/1384/20

У наведеній постанові колегія суддів дала суттєву настанову для судів попередніх інстанцій, яка полягає в тому, що суд не вправі змінювати наведені боржником в заяві про його неплатоспроможність нормативну(і) підставу(и) для відкриття провадження у справі про його неплатоспроможність. Проте, під час розгляду заявлених грошових вимог до боржника – фізичної особи суд самостійно розглядає кожну заявлену грошову вимогу (без прив'язки до заяви боржника про неплатоспроможність), перевіряє її відповідність чинному законодавству та за результатами такого розгляду визнає або відхиляє частково чи повністю грошові вимоги кредитора.

Визначення порядку виключення з реєстру вимог кредиторів юридичної особи у зв'язку з її ліквідацією

Постанова Верховного Суду від 01.06.2022 по справі № 5004/407/12

В продовження теми кредиторських вимог слід дослідити висновки про застосування норм права Верховного Суду, які стосуються не тільки прийняття рішення за наслідками подання заяви з кредиторськими вимогами, а і за наслідками наявності обставин ліквідації юридичної особи - кредитора боржника та вирішення питання про те, хто повинен вносити відповідні зміни до реєстру вимог кредиторів.

Так у постанові Верховного Суду вказано, що **ведення реєстру вимог кредиторів належить до компетенції ліквідатора**, який відповідно до статті 65 КУзПБ, подає до суду дані про розміри погашених вимог кредиторів після завершення всіх розрахунків з кредиторами разом зі звітом та ліквідаційний балансом.

Оскільки ведення реєстру вимог кредиторів належить до компетенції ліквідатора, то ліквідатор вносить зміни до такого реєстру, а учасники справи про банкрутство мають змогу ставити такі дії ліквідатора під сумнів шляхом їх оскарження в порядку визначеному Кодексом України з процедур банкрутства.

Тому саме ліквідатор банкрута може вносити зміни до реєстру вимог кредиторів у зв'язку, наприклад, з ліквідацією юридичної особи-кредитора боржника.

Вирішення питання **«недоброчесної поведінки»** у справах про банкрутство, яке веде до довготривалого перебування справи на стадії розпорядження майном боржника

Постанова Верховного Суду від 14.07.2022 по справі № 925/409/20

У вказаній постанові надано висновки про застосування норм права, які стосуються особливостей переходу з процедури розпорядження майном до ліквідаційної процедури за умови, коли передбачений строк на процедуру розпорядження майном уже давно закінчився, а майна у боржника як не було так і не знайшлося, а арбітражний керуючий регулярно подає клопотання про витребування доказів для виявлення такого майна.

Вирішення наведеної проблеми полягає у тому, що відсутність активних процесуальних дій зі сторони арбітражного керуючого у реалізації наданих йому КУзПБ прав і повноважень та звернення до суду з клопотаннями, зокрема, про витребування доказів у переддень/день підсумкового засідання у справі (за відсутності обґрунтування поважності на те підстав) вочевидь не сприяють дотриманню принципу строковості процедури розпорядження майном, а відтак і зменшенню негативних наслідків надмірної тривалості цієї процедури як для кредиторів так і боржника, з чого суд касаційної інстанції зробив висновок про необхідність переходу у такому випадку до ліквідаційної процедури.

Правова проблема того, коли закрити позовне провадження у межах справи про банкрутство за наявності відмови від позову позивача, яким виступає арбітражний керуючий

Постанова Верховного Суду від 16.06.2022 по справі № 924/1277/20 (924/636/21)

У даній постанові Верховний Суд дав наступні висновки про застосування норм права:

1. Вирішення проблеми полягає у тому, що дії **представника позивача** (виконуючого обов'язки керівника боржника **арбітражного**) **суперечать інтересам особи, яку він представляє**, а тому суд апеляційної інстанції правомірно не прийняв відмову позивача від позову.
2. Наведений висновок обґрунтований тим, що позовні вимоги спрямовані на поповнення майнових активів боржника, що засвідчує вимога про включення їх до ліквідаційної маси товариства та прийнято до уваги розмір вимог, який є істотним для боржника.

Як бачимо тільки з ПОВЕРХІСНОГО АНАЛІЗУ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ у справах про банкрутство за друге півріччя 2022 року, Верховний Суд надає багато висновків, що усувають білі плями, прогалини та неточності законодавства.

Разом з тим, слід також і прийняти до уваги, що Верховний Суд своїми висновками, закладає основні засади (принципи) судових процесів щодо відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом.

Такими засадами (принципами) є:

1. Принцип економічної доцільності.
  2. Пріоритету процедури реструктуризації боргів (стосується фізичних осіб).
  3. Ліквідації боржника (стосується юридичних осіб) за умови неможливості збереження підприємництва та для справедливого погашення боргів.
  4. Концентрації спорів позовного провадження щодо боржника, його майна в межах справи про банкрутство.
  5. Процесуальної економії.
  6. Безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі.
  7. Принцип конкурсного імунітету кредиторів.
- та інші.

Отже, Верховний Суд, незважаючи на повномасштабне військове вторгнення країни спонсора тероризму, своєю судовою практикою намагається робити сприйняття законодавства про банкрутство більш зрозумілим і передбачуваним.

Тому на моє переконання проект Закону про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо недопущення зловживань у сфері банкрутства на період воєнного стану (**номер документа 8231**), яким пропонується ввести заборону на відкриття проваджень у справах про банкрутство за ініціативою кредиторів та зупинення проваджень відкритих після 24.02.2022 є таким, що навпаки у своєму наслідку допустить зловживання у сфері банкрутства і нівелює внесок Верховного Суду щодо покращення сприйняття законодавства про банкрутство .

Верховний
Суд

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!